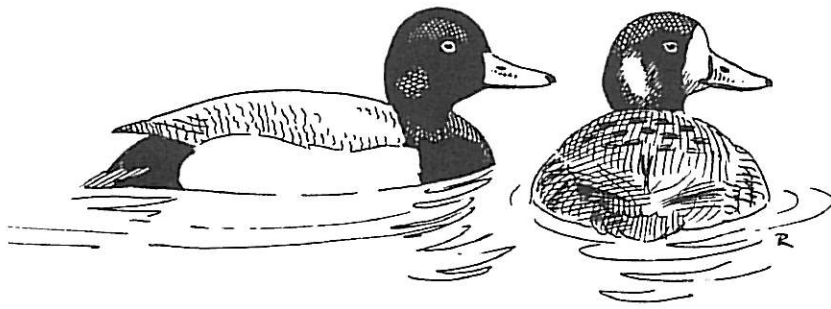

Bergand *Aythya marila*

Global utbredelse

Berganda er utbredt cirkumpolart holarktisk, dvs. i et område som strekker seg gjennom Nord-Europa og østover langs den russiske tundraen til Stillehavet. Videre finnes en nærbeslektet form («nearctica») i Alaska og langs den nordamerikanske tundraen. På midten av 1970-tallet ble den nordamerikanske bestanden estimert til ca. 750.000 individer, mens vinterbestanden i Europa ble anslått til ca. 200.000 individer (Madge & Burn 1988).

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge hekker berganda fåtallig og spredt fra Agderfylkene og nordover til Finnmark. I Sør-Norge er arten spesielt knyttet til fjellvann som ligger i den nedre del av vierregionen, men den er også unntaksvis påtruffet rugende i enkelte vann i lavlandet som f.eks. på Jæren og i Trøndelag (Haftorn 1971). I tillegg er flere individer observert i lavlandet i hekketiden i Sør-Norge uten at hekking er konstatert.

Om sommeren er berganda knyttet til den lav- eller subarktiske regionen (Cramp & Simmons 1977). Dette betyr at «våre» bergender hekker i områder som omfatter de høyereliggende skogområder og vierregionen. Den synes å foretrekke til dels grunne og næringsrike vann med innslag av akvatiske planter langs strandbredden. I slike miljøer er det ofte stor produksjon av akvatiske og akvatisk-assosierte insekter som er viktige næringsdyr for bergendene i hekketiden. Videre er tilgang på insekter av stor betydning for ungene når disse klekkes. Reiret plasseres som regel nært vann — godt skjult i lyng, gress eller vierkratt.

I vinterhalvåret samler bergendene seg i kystnære og til dels grunne områder (brakkvann, estuarier) hvor de kan opptre i betydelig antall. Her livnærer de seg hovedsakelig av muslinger og andre bløtdyr, samt krepsdyr og fisk som de henter opp fra grunt vann.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Det er vanskelig å gi noe eksakt tall på hvor stor den norske bergandbestanden er. Trolig hekker det i overkant av 1000 par, med størst tetthet i de høyereliggende strøk i Sør-Norge, som f.eks. på Dovrefjell og Hardangervidda. I Nord-Norge synes bestandsstørrelsen å være betydelig lavere enn tilfellet er lenger sørpå (Haftorn 1971). Utenom hekkesesongen kan berganda samles i større flokker i lavlandet. I 1972 ble det f.eks. observert 160 mytende bergender i Orrevatnet på Jæren mens det tre år seinere ble sett 250 individer i Nesheimsvannet i Vest-Agder. Den årlige hekkebestanden kan variere en del. Det har

vært antydning at berganda har økt i antall i løpet av de siste årene (Bollingmo 1991a), men dette samsvarer ikke helt med inntrykket fra bl.a. Hardangervidda og andre nordiske land. I perioden 1978-1987 har hekkebestanden i Danmark vært stabil, mens den har gått svakt tilbake i Island og betydelig tilbake i Finland (Koskimies 1992). I Sverige er imidlertid bestandsutviklingen noe usikker (Koskimies 1992).

Hekkebiologi

Bergendene blir kjønnsmodne når de er ca. 2 år gamle (Haftorn 1971). Arten er monogam. Parbindingen skjer i vinterhalvåret eller tidlig på vårparten. Paret holder sammen til godt ut i rugeperioden inntil hannen slår seg sammen med andre hanner og oppsøker områder utenfor hekkelokalitetene hvor mytingen skjer (Cramp & Simmons 1977, Johnsgard 1978). De sør-norske populasjonene med bergender ankommer hekkeplassene så snart isen går av vannene, dvs. i siste halvdel av mai eller i begynnelsen av juni. Reiret plasseres i en grop i bakken og føres med plantedeler og dun. Eggantallet varierer mellom 8 og 11. Det forekommer imidlertid ikke så rent sjelden at bergandhunner legger egg i andre bergenders reir eller rett og slett parasitterer reirene til andre andearter som hekker i nærheten (Johnsgard 1978). Rugetiden varierer fra 26-28 døgn, og hunnen leder ungene til vannet så snart de er tørre etter klekkingen. Ungene blir flygedyktige etter ca. 6 uker. Undersøkelser fra USA har vist at ungedødeligheten er størst de første par ukene etter klekking (Bellrose 1976). Dødeligheten er lav etter at ungene har nådd flygedyktig alder.

Trekkforhold

Fra slutten av september til november trekker bergendene ut mot kysten og kan her observeres i varierende antall gjennom vinterhalvåret. Det er imidlertid uvisst i hvor stor grad våre bergender trekker ut av landet og overvintre i Danmark, ved De britiske øyer eller langs kystene av andre vest-europeiske land (Nederland, Tyskland). Totalt overvintre det ca. 150.000 individer i NV-Europa (Ogilvie 1975). Undersøkelser har vist at hannene overvintre lengre nord enn hunnene. Dette resulterer i en viss grad av segregering av hanner og hunner i vinterhalvåret. Flokker med ungfugl trekker gjerne lengre sørover på høstparten (Madge & Burn 1988). De fleste av disse individene oppholder seg i vinterkvarteret året etter at de ble klekket, og trekker nordover til hekkeplassene når det har gått to år. Vårtrekket foregår fra slutten av april til begynnelsen av mai.

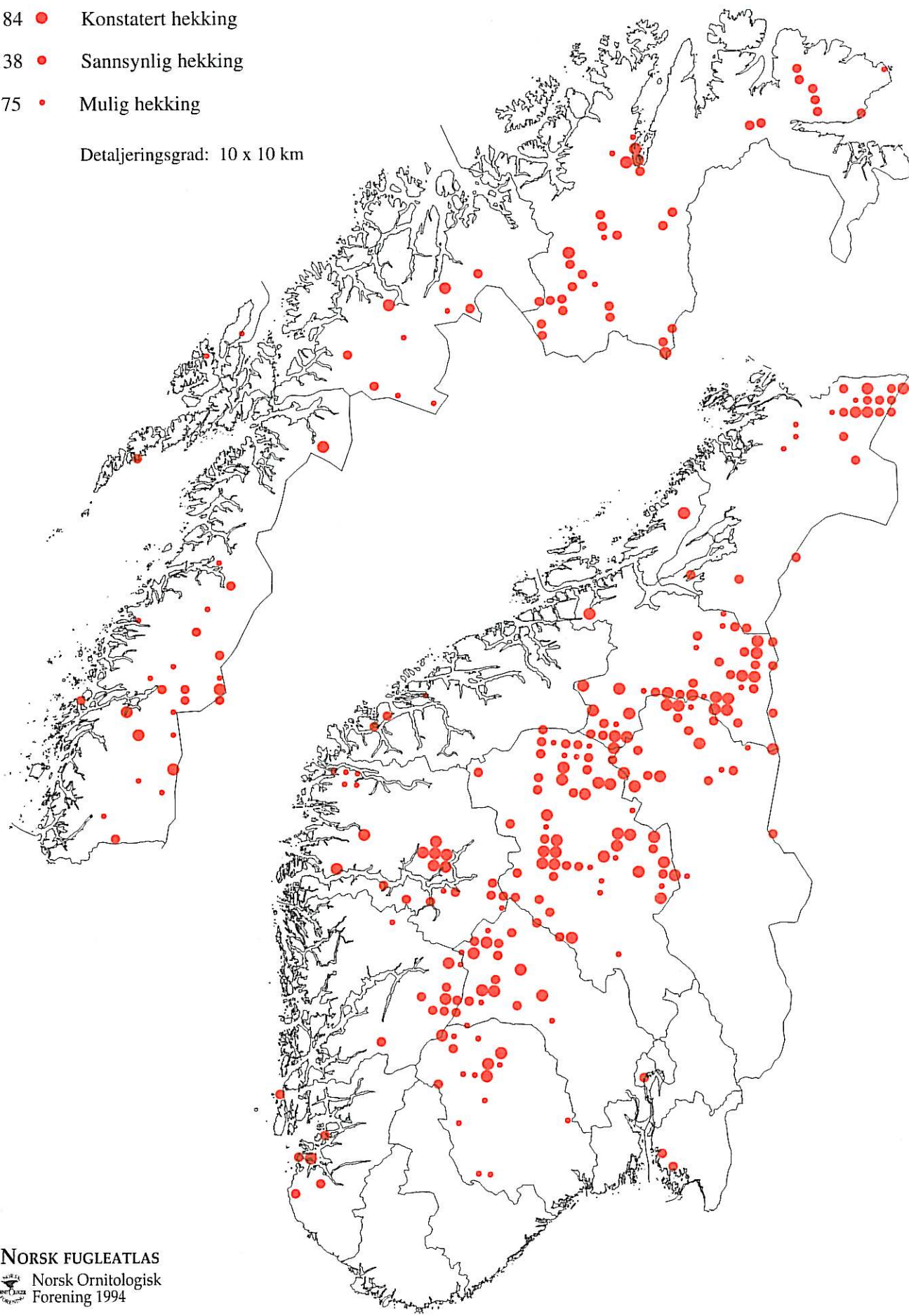
Odd W. Jacobsen & Morten Ugelvik

Bergand *Aythya marila*

- 84 ● Konstatert hekking
- 138 ● Sannsynlig hekking
- 75 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

NORSK FUGLEATLAS
Norsk Ornitologisk
Forening 1994

